

La sacsejada necessària de Pau Vidal

Pau Vidal Gavilán,
El bilingüisme mata,
Editorial Pòrtic,
Barcelona 2015.

Si hi ha cap lector de LLENGUA NACIONAL que encara no hagi llegit el darrer llibre de Pau Vidal, ja pot córrer a comprar-lo o manllevar-lo, perquè és una obra imprescindible. *El bilingüisme mata* no és pas un llibre convencional. No és pas un simple estudi de la llengua. És un assaig que conté anàlisis aprofundides, reflexions innovadores i, sobretot, propostes valentes i congruents.

Tot aquest caramull és tan ric que, en l'espai d'una ressenya, no puc fer res més sinó destacar-ne els aspectes essencials, els que considero que sacsegen més la consciència del lector.

El bilingüisme mata és un llibre amb abundor de citacions. A més, tot hi és exposat amb un estil fresc i divertit, que no lleva gens de profunditat ni d'exhaustivitat a l'anàlisi i als raonaments que ens presenta.

Comencem: el bilingüisme mata? Què mata? Mata l'idioma més feble de

tots dos. I per demostrar-ho, Vidal compara canvi climàtic amb canvi idiomàtic, una comparació que ens ajuda a capir-ne els efectes nocius i la urgència d'intervenir-hi si volem evitar la mort de la llengua.

Una vegada oberta la capsa de Pandora, n'extreu i en desmunta tot de falsedats. La primera, que al nostre país no hi ha conflicte lingüístic. I tant, si n'hi ha: «N'hi ha cada vegada que demano un cafè amb gel i me'l duen amb llet; n'hi ha cada cop que truco a Telefònica i pitjo el 2 perquè m'atenguin en català i em contesten igualment en castellà; [...] quan a la facultat el professor ens fa la classe en castellà perquè dos erasmus francesos s'han queixat que no l'entenen.»

Tot seguit, enderroca un altre mite: el sistema modèlic de la immersió escolar. Per què és fals, aquest mite? Per dues raons. La primera és prou sabuda: a les escoles i instituts, totes les classes s'hi haurien de fer en català i no s'hi fan, ni de bon tros. La segona: si el professor fa la classe en català (més o menys), però respon les preguntes en castellà i, a més, parla en castellà amb els altres professors, «la canalla no triguen gens a ensumar-se que la llengua que mana és el castellà». I, encara amb referència a l'escola, ens fa veure la perversió del sistema: quan un alumne acaba l'ESO ja té reconegut el nivell C1, que és el nivell requerit per a ser docent. Una via segura i ràpida cap a la desfeta.

Pau Vidal s'endinsa sense por en un altre espai sobreprotegit pel discurs políticament correcte. Ho diu sense pèls a la llengua: els castellanoparlants són més agressius i els catalanoparlants més discrets. D'això se'n deriven unes conseqüències. Per exemple, que el castellà predomina ambientalment perquè els qui el parlen criden més. Però sobretot se'n deriva una conseqüència sociolingüística fonamental: el nombre de monolingües castellans és aclaparador, i el de monolingües catalans, residual. Les xifres ho demostren: només un 12% dels catalanoparlants manté sempre el català en les converses. Per contra, un 20% canvia de llengua i (atenció!) un 40% ja les comença directament en castellà.

Vidal lliga aquesta baixa lleialtat lingüística amb la manca d'autoestima. I ací comença a desgranar un altre

apartat de la capsa de Pandora: la qualitat de la llengua. Primer de tot, desfà aquesta teoria segons la qual si la llengua dels mitjans de comunicació fos més acostada al català col·loquial s'entendria més bé i la parlaria més gent. I la desfà amb un seguit d'arguments que caldria brandar ara i adés. Per exemple, resulta que nosaltres no podem emprar «gaudir» perquè no se sent al carrer i, en canvi, ells poden emprar «gozar» encara que no ho digui ningú. Anant més enllà, ataca aquesta pretensió d'adaptar la llengua al «català del carrer» amb una frase demolidora: «Com que jo sóc tan curt de gambals que no sóc capaç d'aprendre a dir 'tant se val', doncs que la normativa accepti 'dóna igual'.» Una frase molt oportuna en aquest fals debat que alguns volen (tornar a) promoure.

Entre els uns i els altres, és cert, com diu Pau Vidal, que som un país de set milions i mig de filòlegs. Tothom hi diu la seva, com en el futbol. Tanmateix, ací la conseqüència és més greu: hi ha el perill que l'opinió de gent inexperta acabi condicionant la política lingüística de la futura República Catalana. Per això, l'autor demana que es doni la paraula als experts, als sociolingüistes.

Hi ha un llarg capítol que pot semblar una jocositat però que no ho és. És dedicat a la gent que parla mig en català mig en castellà, els que Pau Vidal anomena *diguijoiga*. Fa molts anys que sentim la llengua esquitxada de frases en castellà (expressions, frases fetes, acudits...). Però en aquesta «nova espècie» hi ha una barreja total. Fins al punt, diu, que si et mantens parlant tota l'estona en català ets un retrògrad.

El llibre té moltes pàgines destinades a aplegar un repertori d'interferències del castellà. Això no seria nou, si no fos que posa èmfasi en dos fets. En primer lloc, els perjudicis de la traducció automàtica, especialment dels mitjans de comunicació. I, en segon lloc, la contaminació fonètica i prosòdica dels parlants (aspectes poc estudiats). Tot això ho rebla amb una reflexió sobre l'estupidesa de considerar «modern» el català farcit de barbarismes i considerar connotat, antiquat, de pagès el català correcte. I ho acaba amb aquestes frases contundents: «Tu pots fer el que vulguis amb el teu jardí, però la llengua és de tots i entre tots l'hem de cuidar. Dit d'una altra manera, com a parlant no tens culpa de res, com a

membre d'una comunitat tens una responsabilitat.»

Pau Vidal ha enginyat uns exercicis sociolingüístics molt interessants, que lliguen amb la seva proposta de solució. Bàsicament, consisteixen a parlar sempre en català i fer un pas més: demanar que ens hi parlin. És a dir, exercir el monolingüisme. N'hi ha una variant molt útil, que podeu practicar i comprovar-ne l'eficàcia. Quan us telefonin per vendre-us qualsevol producte parlant en castellà, responeu-los en anglès: «Can you speak catalan?» I, com que us diran que no o no us diran res, afegiu-hi, abans de penjar: «If you

want to speak to me, you must speak catalan.»

A la darrera part del llibre («Cirurgia») arriba la seva proposta: el monolingüisme oficial, que concreta en dos elements molt simples: hem de poder viure (i morir) en català i ha d'anar desapareixent la figura del monolingüisme castellà.

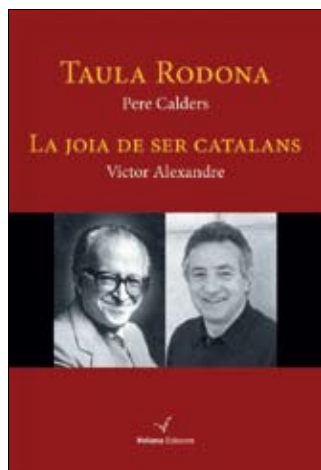
En l'últim capítol, «Ciència! (el debat)», dóna la veu a tota una colla d'autors i n'extreu unes conclusions: cal més ciència i menys opinió amb càlcul electoral; és indiscutible que en el nou estat el català ha de tenir un lloc preminent; no podem passar per alt els

perills de la cooficialitat; i el multilingüisme és una oportunitat que cal aprofitar.

Aquesta darrera part conté una reflexió molt interessant: la República Catalana hauria de tancar un cercle històric i al català se li hauria de restituir el lloc que li va ser arrabassat per la força. Trobo que és una bona manera d'acabar: si ens ho mirem tot amb ulls de restitució tindrem una guia d'actuació ferma. La sacsejada ens ha de servir per a mirar el futur amb uns ulls nous: deixem de ser esclaus i tornem a ser allò que la violència ens va impedir de ser. ◆

JORDI BADIA I PUJOL

Taula rodona

Pere Calders i Víctor Alexandre, *Taula rodona. La joia de ser catalans*, Voliana Edicions, Argentona 2015.

Pere Calders, autor de novel·les, articles, cartes, il·lustracions i, sobretot, sobretot, mestre del conte. Un referent indiscutible de la literatura catalana, un autor que si hagués escrit en qualsevol de les llengües dominants arreu del planeta hauria estat àmpliament reconegut a escala internacional. Però no. Era català, part d'aquest poble tossut, rebel, constant. Víctor Alexandre, autor de novel·les, articles, contes, teatre i, sobretot, sobretot, assaigs. Assaigs que ens parlen d'aquest poble tossut, rebel, constant.

Si el primer va ser, des de dins del país i des de fora, un dels banderers de la catalanitat més insubornable en la fosca etapa del franquisme, reivindicant amb el gest, amb la paraula, el dret a la plena normalitat de la llengua i la literatura catalanes, el segon és una figura imprescindible per a entendre la consolidació del projecte independentista en l'actualitat.

Amb *Taula rodona* descobrim el Calders dramaturg. I el descobrim literalment, perquè el text, inacabat, i que hauria estat la seva primera incursió en el teatre, va ser descobert entre els papers de l'autor. I si bé és cert que el text ens ofereix una nova perspectiva sobre l'univers de Calders, no és pas menys ver que, en el fons, hi retrobem el Calders de sempre, l'observador atent de la realitat que l'envolta, incisiu, amb aquella mirada múrria que ens ofereix a través de les paraules dels seus personatges.

Taula rodona enllaça amb *La joia de ser catalans*, la part de l'obra escrita per Víctor Alexandre, i ho fa amb un gir sorprenent, profundament caldersià: Calders deixa de ser l'autor i es converteix, per via telefònica, en un dels personatges de l'obra. Cedint l'autoria del text a Alexandre, aquest la reprèn, se la fa seva i li dóna una continuïtat i un final que, sense moure's del perfecte equilibri entre realitat i absurd que caracteritza els textos de Calders, ens recorden alhora la visió crítica que Alexandre té de molts aspectes de la catalanitat. Els debats estèrils, les disputes internes o la incapacitat per a arribar a acords desfilen per davant de l'espectador i esdevenen un retrat satí-

ric del país. Som un país que ha rebut els embats genocides dels dos grans Estats veïns i que els ha resistit; però que, paradoxalment, no acaba de trobar la manera de desempallegar-se'n i esdevenir, així, un país normal. I, curiosament, els protagonistes, que representen els nostres vicis més dolents, en lloc de despertar-nos l'animadversió, se'ns fan entranyables, propers i, no cal dir-ho, ens hi sentim plenament identificats. Riure's dels nostres propis defectes és, sens dubte, la millor manera d'afrontar-los.

Taula rodona - La joia de ser catalans serveix, doncs, per a fer palès el fil invisible que uneix, no solament aquests dos grans escriptors, sinó tot d'autors catalans de diverses generacions, autors que s'han compromès amb la llengua i amb el país i que han esdevingut una peça cabdal de la nostra cultura i, per tant, de la nostra identitat col·lectiva. Per la joia de ser catalans. ◆

DAVID VILA I ROS